

© Route55 / Shutterstock.com

Misije EESO za ugotavljanje dejstev o položaju beguncev z vidika organizacij civilne družbe

POROČILO O MISIJI V SLOVENIJI
13. IN 14. JANUARJA 2016

Evropski ekonomsko-socialni odbor

Poročilo o misiji v Sloveniji 13. in 14. januarja 2016

Decembra 2015 in januarja 2016 so delegacije EESO obiskale enajst držav članic EU in se srečale z organizacijami civilne družbe, ki delajo z migranti, da bi ugotovile težave, potrebe, neuspehe, uspešne primere in najboljšo prakso različnih akterjev v sedanji begunski krizi, glavni cilj pa je bil zagotoviti prispevek k oblikovanju politik EU. Delegacijo, ki je obiskala Slovenijo, so sestavljali Madi Sharma (Združeno kraljestvo, skupina delodajalcev), Andrej Zorko (Slovenija, skupina delojemalcev) in Primož Šporar (Slovenija, skupina raznih dejavnosti), pomagala pa jim je June Bedaton iz sekretariata EESO.

1. Zaključki

Slovenija je tranzitna država na balkanski poti proti severu Evrope. Na začetku je imela Slovenija premalo osebja, materiala in tehničnih zmogljivosti, da bi obvladovala pritok ljudi. Po podatkih slovenske policije je od 16. oktobra 2015 skozi Slovenijo šlo 371 692 beguncev in migrantov. Sloveniji je uspelo vzpostaviti učinkovit sistem za prehajanje beguncev/migrantov, vendar obstaja bojazen, da bo Avstrija zaprla svoje meje in na južni meji je bila postavljena 153 kilometrov dolga ograja iz rezalne žice.

Misija je dobila dober splošen vpogled v razmere v Sloveniji. Resnično je izstopala visoka raven organiziranosti in pripravljenost prebivalcev za prostovoljno pomoč beguncem/migrantom.

Ugotovljenih je bilo več primerov dobre prakse:

- dobro sodelovanje med nevladnimi organizacijami (NVO) in nevladnih organizacij z vlado;
- dobro sodelovanje na lokalni ravni med vsemi sodelujočimi, pod vodstvom civilne zaščite in policije;
- vzpostavitev začasne železniške postaje v 48 urah po tem, ko je bila ugotovljena potreba po njej;
- ustvarjanje delovnih mest za dolgo trajno brezposelne;
- koordinacija prostovoljcev, ki jo zagotavljajo nevladne organizacije, da se preprečijo kontraproduktivna prizadevanja posameznikov;
- učinkovitost usklajevanja nujnega odziva EU – policija, zdravstvena oskrba in prostovoljci so prišli iz 14 drugih držav;
- ustanovitev osrednjega kriznega centra/situacijske sobe za usklajevanje vseh akterjev in spremljanje celotnega razvoja.

Ugotovljene težave:

- dolgoročno se v Sloveniji ne bo mogoče zanašati na prostovoljce;
- večkratne registracije so neučinkovite in migrante frustrirajo;
- neučinkovit prenos informacij o registraciji;
- pomanjkanje dostojanstva in človečnosti ob dejstvu, da morajo migranti skozi Evropo pešačiti;
- EU nima učinkovite skupne politike, težave si podajamo, namesto, da bi jih skušali rešiti;

- pomanjkanje jasnega obveščanja migrantov/beguncev o njihovih pravicah in o tem, kaj se bo z njimi zgodilo;
- pomanjkanje obveščanja širše javnosti o migrantih/pomanjkanje pozitivnega sporočila;
- pomanjkanje strategije za integracijo migrantov v Sloveniji;
- pomanjkanje tolmačev v Sloveniji;
- financiranje je problematično, mnogim slovenskim nevladnim organizacijam bo do pomladi zmanjkalo denarja;
- sodelovanje z drugimi državami ne poteka vedno gladko;
- pomanjkanje posvetovanja z državljani in lokalnimi skupnostmi glede izgradnje centrov in ograj;
- pomanjkanje posvetovanja glede nove slovenske vladne enote/agencije za migrante.

2. Povzetki sestankov

Sestanek z Mednarodno organizacijo za migracije (IOM)

IOM se je na izredne razmere odzvala s pošiljanjem materiala, ki ni hrana, z zdravstveno pomočjo (ki jo nudi Women's Health Association (združenje za zdravje žensk)), razširjanjem informacij, sledenjem premikom, ki omogoča zgodnje opozarjanje, nudenjem psihosocialne pomoči, ukrepi proti trgovanju z ljudmi in pomočjo mladoletnikom brez spremstva, ki se napotijo v centre za socialno varstvo v Postojni. Ograja, ki je bila postavljena na meji s Hrvaško, ni priljubljena in nedavno je bil zaradi poplav del ograje odstranjen. V Sloveniji je sodelovanje med NVO in vlado dobro, vendar bi morala vlada bolj vključiti ministrstvo za družino in socialne zadeve, da bi se bolj osredotočili na integracijske ukrepe. Sindikat dobro opravlja delo poklicnega svetovanja, povezuje begunce/migrante iz bivše Jugoslavije z zaposlitvenimi možnostmi ter jim nudi pravno pomoč in zastopanje. Ta program je bil ukinjen septembra 2015 in sindikat načrtuje ustanovitev NVO, ki bi zaprosila za sredstva in nadaljevala delo.

Srečanje z regionalno izpostavo civilne zaščite Brežice

Uprava za zaščito in reševanje v okviru ministrstva za obrambo je odgovorna za zaščito, reševanje in nudenje pomoči. Vodi tudi upravljanje begunske krize. Regionalna izpostava Brežice je odgovorna za delovanje sprejemnega centra v Dobovi, od koder gredo migranti neposredno do Karavank in Avstrije ali pa do namestitvenega centra v Šentilju, preden jih pošljejo v Avstrijo. Na začetku je bilo kaotično, deloma zaradi začetnega pomanjkanja sodelovanja s Hrvaško, vendar sta se sodelovanje in potek dela izboljšala. Sodelovanje z vojsko, policijo in NVO je dobro. Civilna zaščita se je opirala na prostovoljce, zdaj pa je zaposlila 230 dolgotrajno brezposelnih oseb. Vlada zdaj načrtuje ustanovitev posebne enote v okviru ministrstva za notranje zadeve, da bi se lahko civilna zaščita znova posvetila svojim osnovnim nalogam. Nastanitveni centri po vsej Sloveniji lahko danes sprejmejo 10 000 ljudi. V določenem obdobju je prihajalo 10 000 migrantov na dan.

Sestanek v občini Brežice

Brežice je kraj s približno 25 000 prebivalci, ki ga je preplaval val migrantov, ki so prišli peš čez polja iz Hrvaške, na kar ni bil pripravljen. Država je ukrepala prepočasi, zato se je odzvala lokalna skupnost, angažirali so se številni prostovoljci. Lokalna skupnost je imela ogromne stroške, vendar pričakujejo, da jim bo država te povrnila. Lokalno prebivalstvo nima več nobenega stika z migranti, sprejemni center pa je dobro sprejelo. Migranti gredo lahko skozenj, ne morejo pa ostati. Obstaja bojazen, da bo Avstrija zaprla meje in da bi lahko nezadovoljni migranti povzročili napetosti. Skupnost dojema žičnato ograjo kot nujo.

Obisk centra za registracijo Livarna (Dobova)

V primerjavi s stanjem na začetku se je sprejem zelo izboljšal. Učili so se sproti. Center je bil nekajkrat premeščen, zdaj je na stalnejšem mestu zunaj naselja. Migranti prihajajo na železniško postajo Dobova, od tam jih z avtobusom prepeljejo do centra, kjer ostanejo le nekaj ur. Po tem, ko dobijo prvi obrok in humanitarno pomoč, se registrirajo. Migranti so zelo raznolika skupina; v centru so se rodili trije otroci. Prišlo je do spopadov med različnimi narodnostmi. Center je dobil pomoč iz tujine, tako policija kot NVO, močno so bili tudi odvisni od lokalnih NVO, ki so organizirale prostovoljce. Tolmačev primanjkuje. Policija je na robu zmogljivosti in stavka (čeprav se v praksi tega ne občuti). Na začetku so potrebovali okrog 450 ljudi, zdaj pa jih je med 50 in 80 dovolj za delovanje centra, saj je pritok manjši, okrog 900 ljudi na dan. Koordinacija centra je potekala dnevno, širše usklajevanje pa se je izvajalo tedensko. Težave so bile hitro odpravljene (npr. zaradi deževja so površine asfaltirali).

Obisk centra za registracijo Livarna (Dobova), Rdečega križa Slovenije in Slovenske filantropije

Na začetku je bilo pomembno usklajevati prostovoljce, saj so bila dejanja dobronamernih posameznikov kaotična in kontraproduktivna. NVO so organizirale veliko prostovoljcev (nekateri so prišli s Hrvaške), ki so delali v 12-urnih izmenah, mnogi so danes že izčrpani. Predhodno usposabljanje ni bilo mogoče. Težava je bilo pretirano zanašanje na prostovoljce za operativne ukrepe. NVO so pomagale s hrano in drugimi potrebščinami, povezovale družinske člane in nudile zdravstveno oskrbo. Center ima poseben del, ki je namenjen materam in dojenčkom, ter higienske potrebščine za ženske, nima pa stranišč za invalide. Nevladne organizacije skušajo prepoznati žrtve trgovine z ljudmi, zlorab, nasilja in/ali spolnega nasilja, vendar imajo za to zelo malo časa. Na začetku je bilo nekaj težav z usklajevanjem. Migranti niso bili dovolj obveščeni in mnogi so potrebovali pogovor.

Obisk zelene meje v Rigoncih ter žičnate ograje, obisk železniške postaje Dobova na slovensko-hrvaški meji; srečanje s slovenskim Karitasom, združenjem ADRA Slovenija ter s prebivalci, ki živijo ob postaji in ograji

Vlaki iz Hrvaške nimajo ne ogrevanja ne stranišč. Podatki o času prihoda niso vedno točni. Kapaciteta hrvaških vlakov je okrog 1000 potnikov, slovenskih pa polovico manj. Migranti se s postaje z avtobusi prepeljejo v Livarno in registrirajo. Registracija je težka, kajti v Sloveniji obstaja samo en uradni prevajalec; ostale prevajalce v glavnem nudi UNCHR, vendar so neuradni. Obseg dela na postaji se je zmanjšal: tam potekajo le prihodi in odhodi, ne pa tudi registracija. 4–5 predstavnikov NVO oskrbuje begunce z obleko, hrano, higienskimi in zdravstvenimi potrebščinami.

Sosedje so povedali, da so bili ljudje presenečeni, ko so na začetku, ko je bilo še vse kaotično, videli migrante, ki hodijo čez njihova polja, vendar jih zaradi prisotnosti policije in vojske ni bilo strah. Lokalno prebivalstvo zdaj migrante redko vidi, saj prihajajo le ponoči. Manj se omenjajo v medijih, zato nekateri ljudje sploh ne vedo, da migranti še vedno prihajajo. Ograja ni priljubljena, vanjo se je ujelo nekaj živali, vendar pa ji večina ne nasprotuje. Le dve turistični regiji na meji s Hrvaško (Primorska in Kraško-Notranjska) ki se z migranti ne soočata neposredno, sta se nad ograjo pritoževali. Ograja je bila postavljena brez kakršnega koli posvetovanja. Obstaja bojazen, da bo nadomeščena s kakšno stalnejšo in trdnjše strukturo, ki bi ljudem in živalim preprečevala dostop do vode na zeleni meji. To bi lahko porodilo sovražnost do migrantov.

Srečanje v nastanitvenem centru v Šentilju: civilna zaščita, policija, Karitas, Slovenska filantropija, UNCHR in Rdeči križ

Nastanitveni centri so se odprli v občinah Ankaran, Celje, Gornja Radgona, Lenart, Lendava, Ljubljana, Logatec, Maribor, Šentilj in Vrhnika. Največji nastanitveni center je v Šentilju, ki je na meji z Avstrijo. V šotorih je možno nastaniti 2000 oseb. Na voljo so tuši in 87 stranišč, vendar niti enega za invalide. Posebni prostori so na voljo materam in dojenčkom, ne morejo pa ločeno spati. Center ima wi-fi in nudi tri obroke na dan. Posamezne kulturne posebnosti se ne upoštevajo, z izjemo izogibanja svinjini. Na začetku so migranti prihajali v mestno središče in blokirali glavne ceste, zato je bila v 48 urah nasproti nastanitvenega centra postavljena nova železniška postaja. V določenih dneh je prihajalo po 5000 ljudi na dan, prostora pa je bilo le za 2000. Večinoma ostanejo od ene do 24 ur. NVO so si porazdelile naloge. Razdeljevanje oblačil, hrane, povezovanje družinskih članov, prva pomoč itd. Organizirale so celo pogrebe. Glavna zdravstvena težava je dehidracija. UNCHR skrbi za tolmače in kmalu naj bi v center prišel tudi UNICEF. Vsako jutro so koordinacijski sestanki med pripadniki civilne zaščite, policije in nevladnih organizacij. Slovenija ne zmora absorbirati več kot 500–1000 oseb na dan. Nekoč je bila skupina 40 mladih moških vrnjena iz Avstrije zaradi ugotavljanja identitete. Ostali so 4–5 dni, vendar prostori niso prilagojeni in vojaki so morali napetosti umiriti, dokler ni Avstrija skupine sprejela nazaj. Tudi v tem centru se močno opirajo na prostovoljce. NVO potrebujejo sredstva za koordinatorje.

Srečanje z občino Šentilj

Odločitev, da bo v Šentilju največji nastanitveni center v Sloveniji, je bila sprejeta na nacionalni ravni. Rečeno jim je bilo, da bo na dan prihajalo po 2000 ljudi, vendar jih je bilo včasih veliko več. Sprva so migranti blokirali glavno cesto do sosednjega Maribora 6- ali 7-krat na dan. Odkar deluje nova železniška postaja, pa ni interakcije med migranti in lokalno skupnostjo. Gospodarska izguba lokalne skupnosti je ocenjena na 2,3 milijona. Z Avstrijo je bilo dogovorjeno, da se bo meja, ki je najbližje Šentilju, ponovno odprla. V tem kraju s 1000 prebivalci se bojijo, da se bo število migrantov spomladi povečalo in da jih bo Avstrija vračala.

Sestanek z ministrstvom za notranje zadeve in s civilno zaščito

Ministrstvo je že septembra začelo s pripravljalnimi ukrepi in za nastanitev migrantov uporabilo obstoječe objekte. Aktiviralo je civilno zaščito in uporabilo Center za usklajevanje nujnega odziva (ERCC), ki je omogočil prejemanje pomoči iz 14 držav. Trenutno se odzivanje na begunsko/migrantsko krizo stabilizira, vlada pa načrtuje vzpostavitev posebne enote za migracije, odgovorne za kontinuirano odzivanje. Ministrstvo načrtuje preoblikovanje nekaterih svojih centrov v večje enote, zaradi lažjega usklajevanja. Vlada je ustanovila stalno skupino za usklajevanje (krizni center/situacijsko sobo), ki vključuje vse akterje, ki delujejo na objektih ministrstva.

Ministrstvo je zadovoljno s sodelovanjem znotraj uprave in z nevladnimi organizacijami ter mednarodnimi sodelujočimi stranmi. Komunikacija med državami na balkanski poti poteka dobro, čeprav so bile na začetku določene težave. Dan pred sestankom je potekalo srečanje med generalnima direktorjema avstrijske in slovenske policije, ki se ga pa hrvaška stran žal ni udeležila. Sporazumi glede prihodov vlakov se upoštevajo (vlake se lahko zavrne, če niso napovedani), vsi migranti so registrirani in poslani naprej. V Sloveniji primanjkuje kvalificiranih prevajalcev. Ni nikakršne selekcije ljudi, ki bi temeljila na njihovi narodnosti, če pa bo Avstrija uvedla omejitve, jih bo Slovenija upoštevala. Vlada ima načrt izrednih ukrepov za 1000 mest za namestitev prosilcev za azil. Slovenija ocenjuje stroške, povezane z migrantsko krizo v letu 2016, na 126 milijonov EUR. Prispevek EU za njihovo delno kritje bo še stvar pogajanj.

Sestanek z nacionalno platformo NVO SLOGA, ki so se ga udeležili ADRA, Slovenska filantropija, Rdeči križ, Karitas, Amnesty, upravni odbor zasebnega inštituta, Mirovni inštitut in Humanitas

NVO so delegacijo obvestile, da je vlada pred največjim pritokom v oktobru ukrepala počasi, da pa je zdaj sodelovanje zelo dobro. Omenili so, da bi bilo v centrih še vedno treba hitreje sprejemati odločitve. Glede nove agencije za migracije, ki jo bo ustanovila vlada, se z njimi niso posvetovali.

Koordinacija med vsemi NVO je bila v glavnem dobra; SLOGA vsak teden organizira sestanek, kjer se NVO dogovarjajo glede dejavnosti in nalog, delo na terenu pa zahteva povezovanje vseh sredstev. Na terenu si pomagajo ter si celo delijo ves material in vire.

NVO so omenile problem pretiranega zanašanja na prostovoljce ter potrebo po sredstvih za koordinatorje. Čeprav je bilo pozitivno zaposliti dolgotrajno brezposelne, je bil izbirni postopek pomanjkljiv, saj ni upošteval ljudi, ki so že delali prostovoljno, in ni odpravil pretiranega zanašanja na

prostovoljce. NVO je zelo skrbelo pomanjkanje sredstev (mnogim jih bo zmanjkalo marca 2016) ter premalo prožno financiranje EU. NVO so na UNHCR vložile skupno prošnjo za sredstva.

NVO so skrbele tudi nezadostne priprave na sprejem migrantov, ki bodo zaprosili za zaščito v Sloveniji (1000 mest je premalo), kakor tudi pomanjkljivi integracijski ukrepi na terenu.

Sestanek z uradom UNCHR v Sloveniji

UNCHR je svoj urad preselil v Slovenijo po tem, ko je Madžarska zaprla svoje meje. Ima 30 zaposlenih na vseh glavnih vstopnih točkah, ti delajo z materialom, ki ni hrana, ter sodelujejo pri tolmačenju in prepoznavanju ranljivih migrantov/beguncev. Odziv na izredne razmere v Sloveniji je zelo dobro organiziran, kljub manjšim težavam, in na urad je naredila vtis vključenost vlade v odzivanje na begunsko krizo. V nekaterih državah, ne pa v Sloveniji, se migrantom neuradno in nezakonito zaračunava za prevoz in tihotapljenje je na balkanski poti problem. V Sloveniji obstaja tranzitna infrastruktura, ki izpolnjuje minimalne standarde. Bivanje, daljše od 48 ur, je lahko problematično in bi sprožilo vprašanje zaščite otrok. Vlada si prizadeva za vzpostavitev infrastrukture za dolgotrajnejše bivanje v Kidričevem. Vlada je v krajšem obdobju ločevala begunce po narodnosti, vendar je s tem prekinila. Migrante in begunce je treba presojeti po mednarodnem pravu (konvencija o beguncih iz leta 1951), vendar pa zaradi neučinkovitosti obravnave prošelj za azil ter trajanja postopka ni nobena prednost registrirati ljudi ob prihodu na meje EU, saj traja samo 7 dni, da pridejo do Nemčije. V Sloveniji je za azil zaprosilo le okrog 140 oseb.

Tiskovna konferenca

Vprašanje migrantov in delegacija EESO sta bila predmet velike medijske pozornosti, saj sta se 13. januarja srečala generalna direktorja avstrijske in slovenske policije, 14. januarja pa sta se v Berlinu srečala premier Miro Cerar in kanclerka Angela Merkel. Delegacija je imela dobro obiskano tiskovno konferenco, na kateri je poudarila namen misije in nekatera njena dognanja, pohvalila prostovoljce, nevladne organizacije, civilno zaščito, policijo in vlado Slovenije, ki si skupaj dobro prizadevajo za dostojanstveno ravnanje z begunci in migranti.